

IFLA:n lausunto Google Books -päätöksestä: hyvä käytäntö, mutta pelkona digitaalisen kuilun laajentuminen

IFLA on antanut Google Books –päätökseen liittyvän lausuntonsa, jonka mukaan järjestö tukee hankkeen kaltaisia digitoinnin malleja ja toivoo niiden yleistyvän kansainväliseksi käytännöksi. Huolenaiheena järjestö kuitenkin pitää kirjastojen hankkeeseen liittymisen ja aineiston saatavuuden rajoituksia USA:n rajojen ulkopuolella, digitoinnin keskittymistä Googlen käsiin ja siihen mahdollisesti liittyviä yksityisyydensuojan, hintapolitiikan ja sensuurin ongelmia.

Ohessa IFLA:n lausunto vapaasti suomennettuna. IFLA on tyytyväinen US District Courtin tuomioistuimen päätökseen koskien Google Books –hankkeen laillisuutta. Viime viikolla, tuomari Chin päätti, että Googlen harjoittama yliopistokirjastojen kokoelmien digitointi oli menettelytavoiltaan USA:n tekijänoikeuslainsäädännön mukainen käytäntö (”fair use”). Päätöksen perusteluissa tuomari Chin korosti seuraavaa: ”Menettely tukee taiteen ja tieteen kehitystä, samalla kun se kunnioittaa tekijöiden ja luovien yksilöiden oikeuksia vaikuttamatta käänteisesti niihin, joilla on teoksiin tekijänoikeuksia.”

IFLA on järjestönä sitoutunut tukemaan vapaan tietoon pääsyn periaatetta, sekä käsitykseen, jonka mukaan tasa-arvoinen tietoon pääsy on elintärkeää yhteisöjen kulttuuriselle ja koulutukselliselle hyvinvoinnille. IFLA:n tavoitteena on myös nimenomaan tukea kansainvälisellä tasolla tasapainoa tekijöiden ja käyttäjien oikeuksien välillä kirjastojen näkökulmasta.

Järjestö on kuitenkin huolissaan siitä, että US District Courtin päätös heijastaa laajentuvaa digitaalista kuilua amerikkalaisten ja muiden maiden kirjastojen välillä. IFLA edustaa yli 1 500 kirjastojärjestöä ja organisaatiota yli 150 maassa, joista monet toimivat hyvin rajoittavien ja digitaaliseen ympäristöön yhteen soveltumattomien tekijänoikeuskäytäntöjen alaisina.

IFLA korostaa, että pääsy kirjaston digitaalisiin kokoelmiin siinä laajuudessa ja sillä tavoin kuin Google Books –hanke sen mahdollistaa, olisi äärimmäisen tärkeää myös muissa maissa oppimista ja kehitystä tukevana tiedon lähteenä, ja että tällaisen tietoon pääsyn tavan tulisi olla lähtökohtaisesti globaali.

Päätös

Tuomari Chinin tekemä päätös heijastaa suurelta osaltaan yhteisiä etuja, joita kirjastojen kokoelmien digitointi tuottaa lukijoille, kirjastoille, tekijöille ja kustantajille. Nämä edut ovat seuraavat:

- tiedon löytymisen tehostaminen
- tiedon louhinnan edistäminen
- pitkäaikaissäilytyksen edistäminen
- mahdollisuudet päästä käsiksi myös loppuunmyytyjen tai kirjastoista kadonneiden julkaisujen sisältöihin tai julkaisuihin, jotka muista syistä eivät ole saatavilla
- kirjastojen kaukolainauksen ja luetteloinnin tehostaminen

- linkkien tarjoaminen välittäjiin, joilta lukijat voivat halutessaan hankkia julkaisun tai kirjastoihin, joista julkaisu voidaan lainata

US District Courtin päätös, jota puoltavat myös muut aiheeseen liittyvät päätökset amerikkalaisille kirjastoille (HathiTrust, Georgia State e-reserves actions), osoittaa, että amerikkalaisilla tutkimusorganisaatioilla on kyky joustavaan ja kilpailukykyiseen sopeutumiseen digitaaliseen ympäristöön. IFLA haluaa kuitenkin kannallaan varmistaa sen, etteivät muiden maiden kirjastot jäisi tästä kehityksestä jälkeen.

IFLA on myös aiemmin julkaissut kantansa Google Books Settlement –esitykseen (2009). Jotkut IFLA:n tuolloin esittämistä varauksista koskien esitystä ovat edelleen jäljellä. IFLA on huolissaan hankkeen alueellisista rajoituksista. Rajoitukset vaikuttavat USA:n rajojen ulkopuolella oleviin lukijoihin, tutkijoihin ja kirjastoihin, jotka haluaisivat pääsyn näiden kirjastojen merkittäviin digitaalisiin kokoelmiin.

Rajoitukset koskevat myös kirjastoja muissa maissa, jotka haluaisivat osallistua tämän kaltaisiin digitointihankkeisiin. Lisäksi huolenaiheena on merkittävien ja laajojen digitaalisten kokoelmien kontrollin siirtyminen yhden toimijan käsiin. Googlella on tunnetusti johtava asema massadigitoinnin toimijana, mikä on haasteellista kirjastoille, joilla on kilpailevia hankkeita. Hankkeen ongelmiin liittyvät myös asiakkaiden henkilöön liittyvien tietojen yksityisyydensuoja, tilausten ja tietoon pääsyn hinnoittelu sekä mahdolliset sensuurikäytännöt, joihin IFLA on myös ottanut kantaa aiemmassa lausunnossaan.

Edunvalvonta

IFLA panostaa vahvasti kirjastojen ja arkistojen edunvalvontaan kansainvälisten tekijänoikeuksien kehyksien ja suojarakenteiden määrittelyssä WIPO:ssa (World Intellectual Property Organisation). Järjestön tavoitteena on ajaa tekijänoikeuskysymyksissä kirjastojen ja arkistojen etuja sekä huomioda yleinen etu, jolla varmistettaisiin kestävä ja tasaveroinen tietoon pääsy 2000-luvulla.

Digitaalinen ympäristö on muodostumassa ympäristöksi, jossa lait eivät enää säätele tietoon pääsyä, vaan sitä lisääntyvässä määrin määritellään tapauskohtaisesti sopimuksellisin ehdoin (terms and conditions) tai kansainvälisin kauppasopimuksin. IFLA:n kantana on, että tekijänoikeuksien uudistaminen tulisi tehdä avoimen kansainvälisen foorumin kautta, jota WIPO edustaa.

IFLA:n Google Books –hankkeeseen ja tekijänoikeuksiin liittyvät lausunnot:

IFLA welcomes US Court decision on legality of Google Books digitization; cautions against growing digital information divide for libraries elsewhere. (25.11.2013)
<http://www.ifla.org/node/8177>

IFLA Position on the Google Book Settlement (2009): <http://www.ifla.org/node/7375>

Taustatietoa Google Books –hankkeesta: <http://www.ifla.org/news/update-on-google-books-statement>

Copyright Limitations and Exceptions for Libraries & Archives (IFLA:n kanta tekijänoikeuksien rajoituksiin ja poikkeuskäytäntöihin kirjastoille sekä järjestön edunvalvonnan tavoitteet WIPO:ssa)
<http://www.ifla.org/copyright-tlib>

Library statement on Trans-Pacific Partnership Agreement (TPPA) negotiations (2012) (IFLA:n kanta kansainväliseen kauppasopimukseen, jonka piiriin on liitetty myös tekijänoikeudellisia määräyksiä, TPPA)
<http://www.ifla.org/publications/library-statement-on-trans-pacific-partnership-agreement-tpa-negotiations-2012>

STKS:n syyskokous – uudeksi puheenjohtajaksi Jarmo Saarti, Maria Forsman palkittiin

STKS:n syyskokous pidettiin Tieteiden talolla. Osallistujia oli runsaslukuisesti ja tänä vuonna myös hallituspaikoista oli kilpailua - kolmesta hallitus paikasta äänestettiin. Äänestyksen perusteella valituiksi tulivat Hanna Lahtinen (Laurea-ammattikorkeakoulun kirjasto), Maarit Putous (Itä-Suomen yliopiston kirjasto) ja Mikael Vakkari (Valtionvarainministeriö). STKS:n uudeksi puheenjohtajaksi valittiin Jarmo Saarti (Itä-Suomen yliopiston kirjasto).

Kokouksessa luovutettiin Maria Forsmanille (johtava tietoasiantuntija, Helsingin yliopiston kirjasto) TSV:n ansiomitali osoituksena merkittävästä työstä kirjastoalan ja tieteellisten kirjastojen tunnetuksi tekijänä.

Kokouksen osallistujia syyskokouksessa.

Kimmo Tuominen onnittelee Maria Forsmania.

Suomalainen Wikipedia – mainettaan parempi tiedonlähde

Suomalaiset tulivat aikanaan kuuluisaksi ollessaan johtavina tietosanakirjojen ostajina. Verkon myötä *Wikipedia* on nopeasti korvannut perinteiset tietosanakirjat yleistiedon tiedonlähteenä.

Wikipediaa ei kuitenkaan ole pidetty riittävän luotettavana lähteenä esimerkiksi korkeakoulujen opinnäytetöihin, eikä sen käyttöä suositella lähdeluetteloihin merkittynä. Esimerkiksi *Teemu Leinonen Aalto-yliopistosta* ohjaa Wikipedian käyttöön koulu- ja opiskelutyössä eräänlaisena lähtökohtien luotaamisena, joka perehdyttää tiettyyn aihepiiriin pääpiirteittäin siten, että sen kautta voi siirtyä viitattujen artikkeleiden kautta luotettavamman ja alkuperäisen tiedon pariin.

Wikipedian luotettavuudesta on jo vuosien ajan tehty tutkimuksia englanninkielisen sivuston osalta. Naturen vuonna 2005 julkaiseman selvityksen mukaan, vertaillun 42 artikkelin sisältö oli virheettömyyden osalta samaa tasoa Encyclopedia Britannican kanssa.

Suomenkielisen Wikipedian luotettavuutta selvitti Helsingin sanomat 134 artikkelin osalta ja julkaisi tulokset 30.11.2013. Aineistoa arvioimassa oli 96 tieteen tekijää eri aloilta kahdeksasta suomalaisesta yliopistosta. Lehden mukaan arviointi on tähän mennessä maailman laajin yksittäinen selvitys, jos asiaa mitataan tutkittavien artikkelien määrällä.

Helsingin sanomien selvityksessä asiantuntija luki artikkelin ja arvioi sen kuudella eri mittarilla asteikolla 1-5. Tuloksien mukaan Wikipedian faktatiedot näyttävät pääosin virheettömältä. 70 % artikkeleista sai hyvän (4) tai erinomaisen (5) arvosanan.

Hyvän arvosanan saaneista artikkeleista ei löytynyt suoranaisia asiavirheitä, mutta niissä saattoi olla epätarkkuuksia. Eniten virheitä sisältäneet artikkelit käsittelivät monimutkaisia ja abstrakteja ilmiöitä, kuten euroalueen velkakiisiä, evoluutiota tai Syyrian sisällissotaa.

Kokonaisuudessaan Helsingin sanomien tekemän selvityksen mukaan vaikuttaa siltä, että Wikipedian laatu ja luotettavuus vaihtelee enemmän kuin perinteisessä tietosanakirjassa. Samaan johtopäätökseen laadun vaihtelusta on tultu aiemmin englanninkielisen Wikipedian artikkeleiden arvioinnissa.

Asiantuntijat arvioivat artikkeleiden laatua mm. käytettyjen lähteiden, valittujen näkökulmien ja niiden kattavuuden ja ajantasaisuuden osalta. Suomenkielisen wikipedian arvioijat arvostelivat lähteiden käyttöä artikkeleiden yhteydessä – ongelmia nähtiin siinä, jos lähteet puuttuivat, niitä oli vähän tai niiden näkökulmat olivat yksipuolisia.

Asiantuntijat pitivät ongelmana myös ns. väärää neutraaliutta, jossa monimutkaisten ilmiöiden erilaisia tulkintoja esille ottamista vältetään. Erilaisten näkökulmien esille tuominen ja niiden kat-

UUTISIA

tavuus kertovat myös neutraalista arvioinnista ja vaikuttavat siihen, millainen kokonaiskuva asioista välittyy. Kokonaisuudessaan Wikipedia arvioitiin mainettaan paremmaksi tiedonlähteeksi.

Lähteet

Koistinen, Olavi (2013), HS selvitti: Näin luotettava Wikipedia on. Helsingin sanomat, 30.11.2013 8:00. (Linkki tutkimusaineistoon artikkelissa).

<http://www.hs.fi/tiede/a1305754303586>

Leinonen, Teemu (2013), Miten Wikipediaa tulisi lukea ja kirjoittaa opiskelijoiden kanssa.

<https://blogs.aalto.fi/teemuleinonen/2013/08/08/miten-wikipediaa-tulisi-lukea-ja-kirjoittaa-opiskelijoiden-kanssa/>

Kirjasto – vuoden asiakaspalvelija

Taloustutkimuksen toteuttaman tutkimuksen mukaan vuoden 2013 parhaan arvosanan kuluttajilta asiakaspalvelun osalta sai kirjasto. Kirjasto on sijoittunut kymmenen parhaan joukkoon usean vuoden ajan, mutta tänä vuonna se vei ensimmäisen sijan.

Asiakaspalveluyrityksen valinta perustuu Taloustutkimuksen toteuttamaan, suomalaisia edustavaan Kansallinen Asiakaspalvelupalaute -tutkimukseen. Tutkimus kohdistuu vuosittain noin sadan valtakunnallisen yrityksen tai kunnallisen toimijan asiakaspalveluun. Asiakaspalvelua arvioidaan yleisellä tasolla, ensivaikutelman, odotus- ja asiointiajan, ystävällisyyden, asiantuntemuksen, hinta-laatu-suhteen, asian huomioon otamisen, joustavuuden, tilojen viihtyisyyden sekä uudelleenkäyttöhalukkuuden osalta.

Lähde

Kirjasto on vuoden asiakaspalvelija. Uutiskirje 9/2013. Taloustutkimus Oy.

<http://www.taloustutkimus.fi/ajankohtaista/uutiskirje/uutiskirje-9-2013/kirjasto-on-vuoden-asiakaspalvel/>